Kristýna Kupfová
Duch svatý ve velikonočním dění.
Kříž a zmrtvýchvstání v pneumatologiích S. Bulgakova, Y. Congara a J. Moltmanna

Diplomová práce
Praha 2009, stran 114.

1. Popis práce.

Diplomová práce *Duch svatý ve velikonočním dění. Kříž a zmrtvýchvstání v pneumatologiích S. Bulgakova, Y. Congara a J. Moltmanna* **KRISTÝNY KUPFOVÉ** (dále autorka nebo K.K.) se skládá ze stručného ÚVODU (7-9) a 4 KAPITOL: 1. *Třikrát pneumatologie* (10-16), 2. *Trojiční koncepty v pneumatologiích B-C-M* (17-35), 3. *Duch svatý a vybraná velikonoční témata* (36-75) a 4. *Duch svatý v pašijním a velikonočním příběhu* (76-95) a ZÁVĚRU (96-99). Jednotlivé kapitoly se dále člení do podkapitol (např. 2.1., 2.2. atd.); v nejdelší kapitole podléhají podkapitoly dalšímu vnitřnímu členění: 3.1.1., 3.1.2. atd. Po SEZNAMU LITERAURY následují 2 PŘÍLOHY: souběžné životopisy všech tří autorů v datech a přehled obsahů všech tří pneumatologií. Práci významně obohacují grafická znázornění trojičních vztahů, částečně barevném provedení.

V ÚVODU se dozvídáme, že tématem diplomové práce bude pokus přesvědčivě zodpovědět „otázku, kde byl a co dělal Duch" svatý „‚mezi Zeleným čtvrtkem a nedělí vzkříšení', přesněji jaká byla jeho role u Kristova kříže a v jeho zmrtvýchvstání" (7), a to v třech reprezentativních pneumatologiích 20. století, reprezentujících tři základní křesťanské konfese (pravoslaví, římský katolicismus a protestantismus) a tři výrazné jazykové a kulturní oblasti (Rusko, Francii a Německo). Jedná se o knihy *Utěšiteĺ* (1936) SERGIJE BULGAKOVA, *Je crois en l´Esprit Saint* (1979-1980) YVESE CONGARA a *Der Geist des Lebens* (1991) JÜRGENA MOLTMANNA.

1. kapitola *Třikrát pneumatologie* přináší charakteristiky jednotlivých teologů a jejich teologizování a vytyčuje interpretační klíče, jimiž autorka chce otevírat jejich pneumatologie: jsou to kenoze, adopce a život. Všichni tři teologové (nejvíce Bulgakov, nejméně Congar) balancovali na samé hranici ortodoxie svých konfesí, všem třem byla společná nebývalá otevřenost (sofiologickým spekulacím, ekumenicky doširoka rozevřené církvi, vykročení směrem k starost o svět). Společným motorem jejich pneumatologie je snaha po evalvaci Ducha, který příliš dlouho hrál (a namnoze dosud hraje) roli toho posledního, „třetího v pořadí".

2. kapitola *Trojiční koncepty v pneumatologiích B-C-M* je věnována souběžnému líčení některých klasických trinitologických témat (např. christologické a/nebo eklesiologické ukotvení pneumatologie, imanentní a ekonomická Trojice, rozlišení osob a jejich jednota, perichoreze, filioque), jak je pojímají Bulgakov, Congar a Moltmann. Autorka srovnává, ale její zájem není konfrontační – už proto ne, že pojednává o Duchu, jehož funkcí je spojovat, nikoli rozdělovat. A shod či obdob není málo; na první pohled např. utíkání se ke „kouzelnému slůvku" (25) perichoreze nebo ochota odstoupit od filioque. Pokud už nemůže nekonstatovat rozdíly (např. v míře zdrženlivosti vůči imanentní Trojici nebo v trinitologii shora/zdola), pak je nakloněna chápat je konvergenčně, jako různé cesty k jednomu cíli.

3. kapitola *Duch svatý a vybraná velikonoční témata* (např. eschatologické napětí „ještě ne / již ano", transcendentnost a imanentnost Ducha, jeho údajnou mateřskost, oscilaci mezi Duchem-Dárcem a Duchem-Darem) je žní pozorné a vnímavé čtenářky a citlivé

interpretky. V rámci diplomky plní přípravnou funkci pro přechod k jejímu jádru, k otázce po „Spirituque“, na kterou dojde ve

4. kapitole *Duch svatý v pašijním a velikonočním příběhu.* Chronologie ‚pátek-neděle‘ tu ustupuje opačnému pořadí, mj. také proto, protože (spolu)působení Ducha, popř. dokonalá trojiční souhra při Vzkříšení jsou biblicky slušně dovoditelné a jako v mnoha ohledech plausibilní také poměrně konsensuálně přijímané. Mnohem méně obvyklé je postulovat (aktivní či pasivní) účast Ducha v dění Kříže. Novozákonní oporu tu nabízí především Ježíšův modlitební postoj v posledních dnech a hodinách jeho pozemského života, konkretizovaný do dvou výrazných zastavení na jeho poslední cestě, jimiž jsou modlitba v Getsemane a volání z kříže. A právě zde nabízejí tři zkoumaní autoři tři různé koncepty: Bulgakov značně spekulativní kenozi Ducha, Moltmann do krajnosti přepjaté paradoxy umírání v Bohu, Congar poměrně tradiční schéma ‚otázka kříže – odpověď vzkříšení‘.

V ZÁVĚRU K.K. bilancuje. U všech tří teologů našla hledané – pneumatologii „nasáklou“ Velikonocemi (97): Utrpení a Vzkříšení pojímané jednou jako kenoze Syna a Ducha a Vzkříšení a jejich překonání (BULGAKOV), podruhé jako komunikační proces Otce a Syna prostředkovaný Duchem (CONGAR), potřetí jako umírání a znovuzrození v Bohu (MOLTMANN).

2. Klady práce.

Autorka přistupuje ke svému systematicko-teologickému tématu vybavena dobrou orientací v historických i praktických teologických disciplínách, tj. jak v biblistice a v dějinách dogmatu a teologie, tak v novější ekumenické teologii. Pokud mohu – se slušnou znalostí Moltmanna, už menší znalostí Congara a jen velmi malou znalostí Bulgakova posoudit – reprodukuje myšlení svých autorů vcelku věrně. Poměr citátů a parafrází je vyvážený, vlastní formulace jsou přesné, často neotřelé. Místy oživí text neobvyklými výrazy („překlopka“, 76; „přivtělit se“, 78), dobovými rčeními (mít události „pod kontrolou“ – o Ježíši, 90; Congar „neřeší“ - Ježíšovu opuštěnost, 93) nebo v daném kontextu poměrně odvážně volenou metaforikou (nejčastěji slovesa konkrétní činnosti, vždy v uvozovkách: Duch se „pouze nedomyslel“, 23; zaslíbení „nepřilítlo“ z protisměru“, 43; jedna osoba Trojice se „nehne“ bez druhé). Sympaticky působí, že každému autorovi dává, co jeho jest a odmítá jej vtěsnat do nějakého vlastního schématu („nemíchat jablka s hruškami“, 73). To, o čem se domnívá, že má zůstat otevřené, pouze pojmenuje a nechá otevřené (nejčastěji, pokud jsem si všiml, v případě Moltmanna). Nikoli v neposlední řadě bych rád ocenil krásný styl, který unese jak vychýlení „doprava“, k archaické kraličtině, tak vychýlení „doleva“, k výše zmíněným obratům hovorové řeči.

3. Výhrady a otázky k práci.

Nepamatuji si, že by se mně během mého dnes už bezmála dvacetiletého oponování kdy dostala na stůl diplomka, v níž bych musel s lupou v ruce slídit po chybách, které bych pak – v souladu s akademickými zvyky – mohl jejímu autorovi či autorce vytknout.

2.1. Pokud se mně v celé práci vůbec podařilo najít nějaké **formální** nedostatky, pak se jedná o nepatrné a lehce odstranitelné překlepy (Siritusque v názvu, 31, a v Obsahu, 6), poněkud neobratný slovosled (7, 13), špatné písmeno v němčině v poznámkách (s. 42, p. 22; s. 89, p. 21 – francouzský text jsem ovšem, přiznávám se, nekontroloval) nebo nečesky formulované souvětí (29). Je to k nevíře, ale nepodařilo se mně najít jediný prohřešek proti českému pravopisu ani jedinou rušivou vadu stylistickou – což prudce kontrastuje s většinou

dnešních seminárních prací, které se jen hemží chybějícími čárkami v souvětích, zbytečnými velkými písmeny v názvech, špatnými překlady a víceznačnými formulacemi.

2.2. Nejinak je tomu, co se týče **obsahových chyb.** Některé případné námitky jsme s diplomantkou prohovořili napřed, některé sama předjímá. - Tak např. se K.K. netají tím, že všechny tři knihy četla francouzsky. BULGAKOV svůj francouzský text, nemýlím-li se, autorizoval, a k německému znění MOLTMANNA autorka na terminologicky klíčových místech v poznámkách odkazuje; měla jej tedy během své práce při ruce. – Ve volbě sekundární teologické klasiky přece jen trochu překvapí, že se odvolává výhradně na české zdroje: v biblistice takřka na všechny naše novozákoníky (SOUČKA, POKORNÉHO, MRÁZKA, ROSKOVCE), v dogmatice na české překlady (LOHSEHO *Epochy*, PÖHLMANNOVO *Kompendium* a BEINERTŮV *Slovník*). - K vlastnímu tématu práce se přibližuje poměrně dlouho, ve třech poměrně rozsáhlých kapitolách, a jeho výslovnému tematizování věnuje kapitolu o 19 stranách, tedy asi jednu pětinu celkového textu. Nedokážu si však představit, že by bylo možné se za splněním náročného záměru vydat rychleji a pohodlněji, snad pouze za cenu kamufláže, vydávajícího náběhy a odbočky za vlastní pojednávání tématu. - Souběžné čtení pochopitelně vede k přecházení od jednoho pojednávaného autora k druhému. Na několika místech takovéto rychlé střídání vyžaduje zvýšené nároky na čtenářovu pozornost. Nezaregistroval jsem, že by někde opominula avizovat, koho právě pojednává nebo cituje.

2.3. Lze se tudíž nadít **obhajoby** na nejvyšší vědecké úrovni: ne vyvracení námitek dílčího či podružného rázu, nýbrž **rozhovoru** o samotném tématu diplomové práce, tématu **Spirituque**. V závěru prvního odstavce na s. 96 zmiňuje K.K. jako prokázaný výtěžek svého snažení zjištění, že její autoři „jeden jak druhý jako třetí předkládají způsob, jak zakomponovanovat pneumatologii do velikonočního příběhu (resp. velikonoční příběh do pneumatologie). Tím všichni tři představují alternativu k christologiím, které by se – konkrétně když dojde na Kristovo ukřižování – bez větších obtíží bez pneumatologie obešly (naproti tomu patrně žádná křesťanská pneumatologie by se neobešla bez christologie).“ Druhá věta druhého souvětí volá po upřesnění. Obecné tvrzení „Pneumatologie bez christologie není možná“ představuje teologický common sense, který není nutno dokládat. „Existují christologie s malou mírou pneumatologie“, je faktické tvrzení, které si lze snadno ověřit. Přítomná diplomka představuje pokus na základě četby tří pneumatologií doložit konkrétní tvrzení „Pneumatolgoie s christologií velikonočního tridua je možná“. Ke stejnému či podobnému tvrzení by bylo zřejmě možné dojít i na základě zkoumání některých christologií (např. H.U. VON BALTHASARA), nejlépe pak christologií našich tří autorů (MOLTMANNOVY – v diplomce nejednou citované – knihy se k tomu přímo nabízejí).

4. Hodnocení.

Oč byla moje úloha čtenáře snadnější (četba *Ducha svatého ve velikonočním dění* je opravdovým potěšením), o to byla nesnadnější moje úloha kritika či oponenta („musela tam přece udělat také nějaké chyby“). Myslím, že mohu bez velkého rozvažování napsat, že diplomová práce KRISTÝNY KUPFOVÉ představuje, alespoň v kontextu současné ETF, vysoký nadstandard. **Doporučuji** ji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit známkou **A (výtečně)**.

Praha, 15.9. 2009

Prof. ThDr. Jan Štefan